

Fi S. XIV: *Mencofa* rimant amb la sèrie de mots en ò oberta (*carxofa*, *garrofa*, *cofa*) en el *Torcimany* de Lluís d'Aversó § 107; 1423: Guillem *Mancoffa*, mercader i ciutadà de Bna. (*BABL* XVI, 173). S. XVII: *Moncofa*, p. 428, *Mancofa* 430 (*Memor. Muñoz*, BSC XIV); 1609: Jer. Pujades (*Dietari* vol. II) «en les mars de Castelló de la Plana, *Mancofa*, Burriana i València» (p. 196v^a); i «fer encant de las robes dels moriscos de *Moncofa*» (p. 197v^a). Princ. S. XVII Lope de Vega parla de la *Torre de Mancofa*, que en un atac naval de moros es feia senyals amb el *Micalete* (en la comèdia *El Grao de Valencia*, ed. Nova Acad. I, 525a).

La forma oficial castellana amb *-r*, *Moncófar* no apareix fins al cens de 1609 de Reglà i Boronat (p. 103) en què se li atribueixen 93 cases de cristians vells. En efecte devien ser cristians o tornar-s'hi tots els habitants, car no figura en els censos de moriscos del S. XVI. N'hi ha ja una cita en doc.de 1284, però ignorem la forma que hi figura (car Mtz.Fdo., *Doc.Val.ACA*, II, 2071) la castellanitza en *Moncófar*, forma que en realitat no sembla estar mai documentada a l'E.Mj. mentre que tenim 13 testimonis de *Mancofa* o *Moncofa*, amb *-a* final i sense *r*, des de principis S. XII fins al S. XVII, i és així encara la pron. popular avui en dia.

HOMÒNIMS 2) Moncofa nom d'una sèquia i pda. molt conegudes, vora el Xúquer en te. d'Albalat de Pardines, on vaig oir *monkófa* (XXXI, 48.24); i *munkefa* a Sollana, on explicaren que és dins aquell terme però ja a la ratlla de Sollana i d'Algesimí i que aquesta pda. està separada de *L'Alteró* per la sèquia dita *La Tancada* (49.1,48.3); també aquí *IGC* li atribueix la forma castellana *Moncófar*, com a nom d'un camí que, partint del poble, segueix la partió amb Algesimí.

3) *Moncofa* era el nom que donaven a Calp a un morisc, que refugiat a l'Àfrica es tornà pirata algerí: segons Llopis Bertomeu, en la bona monografia *Calpe* (p. 110): havia nascut de pares moriscos (oh Manes de Guimerà! *Mar i Cel...*) a les cases del cap de Toix: «su madre se dedicaba a brujerías y era conocida --- a los niños pequeños todavía se les amenaza: "que vendrá la velleta de Toix"; li dóna també el nom de *Alí Ben-Cofar* però no com usual a Calp perquè allí «cuando uno se las daba de valiente decían: «Será *Moncofa*».

Tant si és l'altre nom un supòsit d'ell o no (pseudònim adoptat entre els pirates?) només *Moncofa* pot ser autèntic; perquè no existeix en àrab d'Algèria tal **Kofar* ni *Ben-K*. (*GGAlg.*) ni es podria deduir fàcilment de les arrels *qfr* o *kfr* (pel que mostren Dozy *RMa.* ni altres diccs.). És segur, doncs, que és *Moncofa* l'única forma ben fundada del nom d'aquest morisc, que podria ser simplement el d'alguna família provinent del lloc (1), també població costera, o

bé una reproducció autòctona de la mateixa etimologia: Perquè ja en veurem encara una altra aparició en el (4).

ETIM. Bé podem dir que Jaume I ens la dóna ja bo i feta: una torra *forcada*: o sigui migpartida o badada en dos, per ruïna o per accions de guerra, o per un llamp; i anomenada pels sarraïns *Mancofa* o *Moncofa*: és a dir (*al-burğ al-manqûfa*); o bé *al-manqûb* car això en vulgar sonava també *al-manqûf*. Es tracta en tot cas d'un participi passiu normal: dels verbs *nqb* o *nqf* que signifiquen idees molt semblants, quasi idèntiques.

Nqb era 'foradar' (Dozy *Suppl.* II, 707b; *RMa.*, *PALC.*; Beaussier a Alger.) espt. aplicat a parets perforades: «ouvrir une brèche» «horadar passando pared» (p. 269), 'minar' i 'contraminar'; *RMa.* «perforare» (p. 518); amb el part. *manqûb* i substs. derivats, entre ells *naqba* 'foramen quos fur facit' (doncs, un rebentapisos) (igual en el Soyuti); el Nowairi en la seva història d'Espanya l'usà justament en el sentit de «faire brèche au mur d'un chateau»; i el viatger Colomb registra *mengoub* per a «groupes de puits nommés *mengoub*» en el Sàhara. Ara bé és sabut que la *-b* final es pronunciava *-f* en l'àrab d'Espanya. Recordem els casos de *garrofa* < *harûb* i *garrafa* < *ğarâba* (*DECat.*, i *EntreDL* III, 157).

D'altra banda això havia de confluïr amb el participi de l'arrel *nqf* 'rompre': «casser, fracasser, fendre» ja registrada almenys pels diccs.clàssics del Djauharî (a. 1001) i el Firuzabadî: «fregit (caput), fudit», *manqûf* «diffissus, (truncus) exesus a teredine» (Firuz.). (Freytag IV, 327). Arrel no tan comprovada en vulgar: no en *RMa.* ni *PALC.*, però tanmateix no hi era inoïda: Boqtor i *Mobit* en Dozy II, 74; on llegim *mâdîma manqûfa* «civitas fracta». És evident, doncs, que en àrab vulgar s'havien de confondre i sumar *manqûf* i *manqûb* (fonèticament > *manqûf*); el mot *burğ* 'torre' era ambigenèric en àrab, —adés femení adés masculí—; doncs tan probable és que (1) fos *al-burğ al-manqûb* (> *-ûf*) com *al-bürğ al-manqûfa*; com que aquell s'aplicava precisament a la fissió de murs,ensem aquí principalment en *manqûb* > *-ûf*.

La sèquia d'Albalat (2) hem vist que forma contrast amb la veïna sèquia *La Tancada*: doncs és que hi hauria una «fesa» de sèquia, o sigui una obertura o fissió: aquí ens acostem més al sentit de *nqf*; però en rigor devien haver esdevingut indistinguibles tots dos. I qui sap si al futur pirata *Moncofa* (3) no li havien obert un bon xiribec a la cara puix que anava «dândoselas de valiente», o li havien partit el cor ofegant-li la mare com a Saïd, l'heroi de *Mar i Cel*.

Recordem d'altra banda que és un tema comú de la toponímia donar nom d'avariades, en una forma o altra, a les torres i forts o castelletes. Hi ha *Torrescassana*, mas i molí prop de Cardona (format